

Néprajzi gyűjtőúton Kelet-Szlovákiában

A magyar és a szlovák tudományos akadémia között fennálló egyezmények keretében 1980. november 3. és december 3. között a Kelet-Szlovákiai Abaújban, Zemplénben és Ungban voltam tanulmányúton, a Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoportja (NU. SAV.) vendégeként. Az egy hónap nagyobb részét terepkutatással töltöttem az említett területek magyar és szlovák falvaiban. Ezen kívül ellátogattam a Kelet-Szlovákiai Múzeumba és a Szlovák Tudományos Akadémia kassai társadalomtudományi részlegéhez. Ezen intézmények, személy szerint pedig *dr. Michal Markuš* és *L'udovit Neufeld* segítségét, terepismereten alapuló tanácsait ezúton is köszönöm.

A jeles napi szokások és hiedelmek, az emberi élet fordulóihoz kötődő hagyománykör mellett igyekeztem mindenütt képet kapni a település egész kultúrájáról, s külön is a lokális, gazdasági és nem gazdasági jellegű kapcsolatokról. Mindegyik témakörben az interetnikus kapcsolatokat vizsgáltam.

Két területen töltöttem több időt. Az egykori abaúji részen az Olsva völgyében *Magyarbödön*, illetve *Petőszinyén* és *Alsómislén*. *Magyarbödön* a környező református településekkel együtt (*Györke*, *Beszter*, *Alsó- és Felsőcsáj*, *Petőszinye*) nyelvsziget. *Petőszinye* lakosságának többsége pedig ma már katolikus vallású szlovák. Szokásaikban, viseletükben, nyelvjárásukban nagyon sok archaizmust őriznek.

Az egykori Ung vármegyének a régi nagykaposi és szobranci járása tartozik Szlovákiához. Az egykori nagykaposi járás következő községeiben végeztem alaposabb gyűjtőmunkát *Varga László* kollégiumi nevelőnek, az Ung-vidék néprajza szorgalmas és eredményes gyűjtőjének önzetlen segítségével: *Sziránfalva*, *Nagyszelmenc*, *Dobóruszka*, *Budaháza*, *Vajkóc*, *Mátyóc*, *Kaposkelecsény*, (régen 3 falu: *Kelecsény*, *Nyarád*, *Mocsár*), *Csicser*, *Bés*, *Iske*, *Vaján*, *Kerész*, *Mokcsa*, *Mogyorós* és *Nagykapos*. Viselet ugyan itt már nem használatos, bár a szövés-fonás, s így a fonók is az 1950-es évekig éltek. Az ünnepi szokások

Magyarbödön, református templom

Magyarbödöi viselet

legtöbbje a közelmúltig megvolt, némelyiket pedig ma is gyakorolják. A szokásrendet ezen a vidéken természetesen színezi a református, a római és görögkatolikus felekezetek egymás mellett élése. A hagyományos keresztelő, lakodalom és temetési szokásrend a közelmúltban, illetve napjainkban kezdett megváltozni. A Latorcához közelebb fekvő településeken (*Csicser, Nagyszelmenc, Dobóruszka, Szirénfalva, Bés*) nagyarányú pásztorkodás folyt. A többi településen kisebb arányban voltak legelők, ezek legelőbérletre szorultak. Az idős pásztormemzedék még él. Pásztorkodás és ünnepi szokások, hiedelmek vonatkozásában a vidék az Észak-Tiszántúllal, a beregi, a szabolcsi és a szatmári részekkel mutat legfőbb rokonságot.

Az Ung-vidék egy-két falujában néhány növénykultúra magas szintet ért el. Így zöldséges, fokhagymás falunak említik *Kelecsényt, Nyaradot* és *Mocsárt*, újkrumplijáról híres *Bés* és *Iske, Dobóruszka* pedig a töktermesztéséről. Tipikus halászfalu *Szirénfalva*, illetve a Laborc mellett *Iske* és *Bés*.

Az egykori Zemplén megyében fekvő *Abara* és *Deregnyő*, valamint a közöttük fekvő magyar községek a szlovák és a magyar nyelvhatáron vannak. *Abarának* a magyar környezettétől is nagymértékben eltérő, sajátos, számos archaizmust őrző kultúrája van, egykor a Hegyalja egyik legfőbb hordószállítója volt. A famunkák nagyon fejlett szinten vannak az egész vidéken, a nyomaiban még ma is meglévő egykor hatalmas tölgyerdőségeknek köszönhetően. A vidék sajátos termelvényeivel (zöldség, fokhagyma, krumpli, tök) és készítményeivel (pl. hordó) távolabbi magyar és nem magyar (szlovák, ruszin) vidékekkel szoros árucserkapcsolatot tartott fenn.

A sok hagyományos vonást mutató közösségek életét és kultúráját színezik a vidéken egykor létezett nemesi falvak. A nemesi múltnak, az ebből fakadó eltéréseknek emléke s

nyoma máig szépen tanulmányozható. Nemesi község *Mogyorós, Mokcsa, Vajkóc, Ves-kóc*.

Ung-vidéki munkámat segítette a CSEMADOK *királyhelmeci*, terebesi járási bizottsága. Munkám végeztével tapasztalataimról beszámoltam érdeklődő hallgatóság előtt a nagy-kaposi Erdélyi János-körben, illetve a gimnáziumban.

Barna Gábor

Megalakult a CSEMADOK Liszt Ferenc klubja

Liszt Ferencet, a világhírű zongoraművészt és kiváló zeneszerzőt számos szál fűzi Pozsonyhoz. Első alkalommal mint 9 éves kisfiú érkezett ide édesapjával, az Esterházy-uralom doborjáni számadó tisztjével. Két sikeres soproni fellépés után *Esterházy Miklós* Ventur utcai (ma Jirásek utca) 15. szám alatti palotájában zeneértő közönség előtt mutat- ta be tudását. Ezt az eseményt a ház falára elhelyezett, és 1961-ben leleplezett bronz dombormű adja tudtul. Egy másik emlékmű a Rudnay téren, a dóm előtt van. Ez a Liszt Ferencet ábrázoló bronz mellszobor *Tilgner Viktor* remek alkotása. A vaskerítésen a szobor előtt a Koronázási mise első akkordjainak hangjegyeit láthatjuk.

Pozsony városa régi nagy adósságot törlesztett, amikor a CSEMADOK a Primás-palota néven ismert remek műemléképületnek Tükörtermében megtartotta a *Liszt Ferenc Klub* alakulógyűlését. A Klub megalakításának előkészítője, lelkes szervezője, a város ismert zenetanára, *Schleicher László* volt. Az ő érdeme, hogy több éves áldozatos munkával, a CSEMADOK KB támogatásával, tető alá hozta a Liszt Ferenc Klubot.

A klub alapítói tagjai között ott vannak a város zenei életének reprezentánsai, mint pl. *dr. Rajter Lajos* zeneszerző, karnagy, *dr. Ladislav Burlas* szlovák zeneszerző és zenekritikus, *Rudolf Macudzinski* zongoraművész és főiskolai tanár. A megjelent tagok közül meg- említjük *Hamar Péter* hegedűművészt, a Varhan kamaraegyüttes tagját, *Pintér Ferencet* a diószegi Vox humana dalkör karnagyát, *Viczay Pált* a CSEMADOK KB zenei osztályá- nak vezetőjét. Összesen nyolcvanvan jelentek meg, de az azóta eltelt egy hónap alatt a ta- gok létszáma megkétszereződött. A külföldi vendégek közül az alakulógyűlésen jelen voltak *Forrai Miklós* a Budapesti Liszt Ferenc Társaság főtitkára, *Nagy Alpár* a Soproni Liszt Társaság elnöke, *dr. Legány Dezső* budapesti zeneszerző. Az alakulógyűlésen *Schleicher László* zenetanár, a klub titkára tartott színvonalas, érdekes előadást Liszt Fe- renc pozsonyi látogatásairól.

A klub további összejöveteleit – szám szerint évente ötöt – a CSEMADOK KB szék- házának tanácstermében fogja tartani. Az első klubnap január 12-én volt, *Schleicher László* folytatta Lisztről szóló tanulmányának felolvasását. Előadását 36 színes dia vetíté- se tette érdekessé. A távlati tervekben igen bőséges anyag szerepel Liszt Ferenc életéről és munkásságáról.

Nincsen olyan város, melyhez a szeretet annyi szála fűzte volna Lisztet, mint Pozsony- hoz, nincsen város, mely Lisztnek emlékét úgy ápolta volna, mint a múltban a város Zene- egyesülete és dalárdája és ennek folytatásaként most a CSEMADOK LISZT FERENC KLUBJA.

Vörösmarty Géza